

Konya Örneğinde Harf İnkılabı'nın Uygulanışı ve Millet Mekteplerinin Faaliyetleri(1928-1935)*

Yakup KAYA, Muhammet ÇAKIR

Yrd. Doç. Dr. ,Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBBF, Tarih Böl; Uzm., MEB Okul Müdür
ykaya@konya.edu.tr ; muverrih42@hotmail.com

Öz

Alfabenin değiştirilmesi ile ilgili tartışmalar Tanzimat ile başlamış, İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra yapılan inkılâp hareketlerinden biri de 1 Kasım 1928'de "Türk Harflerinin Kabul ve Uygulanması Hakkında Kanun" adıyla Latin harflerinin kabul edilmesidir. Harf İnkılabı'ndan sonra halk, farklı yerlerde açılan yeni harf kurslarıyla Latin harflerini tanımaya başlamıştır. Konya'da Latin Harflerinin öğrenilmesinde ve halkın teşvik edilmesinde Babalık Gazetesi yaptığı yayın ve haberlerle büyük bir çaba sarf etmiştir. 1 Kasım 1928 de Harf İnkılabının kabul edilmesinden sonra, 1 Ocak 1929'dan itibaren Millet Mekteplerinin açılmasıyla her kesimden halkın yeni harfleri öğrenme faaliyetleri bu açılan mekteplerde sürdürülmüş, Konya şehir merkezinde ilçe ve köylerinde kadın erkek yaşlı, genç açılan A ve B kurslarında yeni harfleri tanıyarak Millet Mektebi diplomaları almışlardır. Latin harflerinin tüm yurttaki halka öğretilmesinde ve okuryazarlık oranının artırılmasında katkısı yadsınamayacak Millet Mekteplerinin 1935 yılına gelindiğinde işlerliği oldukça azalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harf İnkılabı, Latin Harfleri, Millet Mektepleri, Babalık Gazetesi, Konya

Implementations of Letter Revolution And National Schools' Activities For Example In Konya (1928-1935)

Abstract

Discussions about changing the alphabet began with the Tanzimat Period (the Hatt-i Sharif of Gülhane) and continued in the periods of second Constitutional Monarchy and Turkish Republic. After the proclamation of the Republic, one of the reform movements carried out was the adoption of the Latin alphabet in 1 November 1928 under the name of "Law on the Acceptance and Application of Turkish Letters". After Arabic alphabet abandoned for such reasons as its script itself and difficulty in learning, people began to recognize Latin alphabet with the help of courses of the new letters in various places. The local paper in Konya Babalık devoted a great effort in introducing and promoting the new letters/ alphabet by making some broadcasts and news. It wasn't until National Schools were opened that people from all strata continued to have learning in structions on the new alphabet, and that they received National Schools' diploma by identifying the new letters in the A and B courses opened in the city centre of Konya and in its towns and villages for young and old alike. Having had undeniable contribution in teaching the Latin alphabet to the people through out the country and thus, increasing the rate of literacy, Nation Schools lost operability soon after the beginning of the year 1935.

Keywords: Letter Revolution, Latin Alphabet, National Schools, Babalık Paper, Konya.

* Bu makale 2016 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanan 'Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri 1928-1935 (Konya Örneği)' başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

Müslüman olmadan önce Göktürk ve Uygur alfabelerini kullanan Türkler, İslamiyet'in kabulünden sonra Arap alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Bu çerçevede diğer Müslüman Türk devletleri gibi Osmanlı Devleti'nde de Arap alfabesi kullanılmıştır. Ancak uzun yıllar Arap alfabesini kullanan Osmanlı Devleti'nde, 19. Yüzyılın ortalarından itibaren bu alfabenin değiştirilmesi ya da ıslah edilmesi gerektiği şeklinde tartışmalar başlamıştır.¹

Yazının ıslahı hakkındaki tartışmaların temeli Osmanlı Devleti'nde, 1862-1863'lerde Münif Paşa ve Azerbaycanlı Ahundzade Feth Ali'ye kadar uzanmaktadır. Yazının ıslah edilmesi düşüncesi bu devrede imla ve sadeleştirme konularında olmuştur. Yazının değiştirilmesi ve Latin yazısı esasına geçme düşüncesi ise 2. Meşrutiyet hareketi sonrasında seslendirilmiş ve tartışılmaya başlanmıştır.²

2. Meşrutiyet döneminin Maarif Nazırı Ahmet Şükrü Bey, mesaisinin büyük bölümünü yazının ıslahı ile ilgili birtakım ilmi encümenlerin oluşturulmasına ve bunların faaliyetlerine ayırmıştır. Bu çerçevede önce İslahat-ı İlmiye Encümeni, ardından Sarf ve İmla ve Lügat encümenleri teşkil edilmiş, daha sonra her ikisine Edebiyat Encümeni de dâhil edilerek Tetkikatı Lisaniye adı altında birleştirilmişlerdir.³ 1910'lu yıllarda Türkçenin Latin alfabesiyle kaydedilmesi gerektiğini cesaretle ileri süren Hüseyin Cahit Yalçın, Abdullah Cevdet, Kılıçzade Hakkı ve Celal Nuri İleri'nin girişimleri ise, Şeyhülislam'ın Latin aleyhtarı fetvasından sonra sekteye uğramıştır. Osmanlı Türklerinin 1. Dünya Savaşı'na girdiği yıllarda, alfabe meselesi gündemden hiç düşmemekle birlikte, savaştan yıpranmış halkı fazla ilgilendirmemiştir. Ancak hararetli ama çözümü olmayan tartışmalar 1920'li yılların sonuna kadar devam etmiştir.⁴

Bir Kökten Modernleşme Hamlesi Olarak Harf İnkılabı

Cumhuriyet döneminde yazıda Latin esaslı harflere geçilmesi düşüncesi 1923'te başlamıştır. Ancak toplumun bu yeniliğe hazır olmaması nedeniyle 1924-1928 yılları arasında basında, ilim âleminde ve Meclis'te tartışılması açısından bir hazırlık devresi olmuştur. Özellikle Arap harflerinin okunup yazılmasının zor olduğunun söylenmesi, buna bağlı olarak okuryazar

¹ Refik Turan ve Diğerleri, *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, (Ankara: Bulak Kitabevi, 2002), s. 179-180.

² Mehmet Serhat Yılmaz, *Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri (Kastamonu Örneği)*, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2009), s. 139.

³ Ersin Müezzinoğlu, *Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi (Doktora Tezi) 2012), s. 275.

⁴ Hatice Şirin User, *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi, 2006), s. 108-111.

oranının düşük olması, halkı büyük ölçüde okuryazar yapmayı hedefleyen genç cumhuriyette bu alfabenin değiştirilmesi hususunda bir tartışma başlatılmasına sebep olmuştur. Bu tartışmalar devam ederken Türkiye Cumhuriyeti'nde 1925 yılında gerçekleştirilen takvim ve rakamlar konusundaki değişiklikler, alfabenin de değiştirilebileceği konusundaki kanaatleri artırmıştır. Buna bağlı olarak 1926 yılında Bakanlar Kurulu tarafından, Türk alfabesinin hazırlanması ile ilgili çalışmalar yapmak üzere Dil Encümeni adıyla, dil konusunda uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu kurulmuştur. Dil Encümeni'nin çalışmaları devam ederken Türkiye'de 1927 yılından itibaren doktor reçetelerinin Latin harfleriyle yazılması uygun görülmüş ve bununla beraber alfabe konusundaki tartışmalar ciddi boyutlara ulaşmıştır. Dil Encümeni'nin yaklaşık iki yıl süren çalışmasının sonucunda 1928 yılında, alfabe değişikliği ile ilgili neler yapılması ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiğiyle ilgili hususların yer aldığı "Elifba Raporu" adıyla bir rapor hazırlanmıştır. Alfabe konusunda yapılan çalışmaları başından beri titizlikle izleyen Mustafa Kemal, 9 Haziran 1928'de İstanbul'da Dil Encümeni tarafından hazırlanan raporun sonuçlarını da göz önünde bulundurarak yaptığı bir konuşmada "Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için Türk harflerini kabul ediyoruz. Bizim ahenktar zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir." diyerek alfabenin değiştirileceği sinyalini vermiş, Mustafa Kemal'in bu konuşmasından sonra alfabenin kabul edilmesi noktasında hedefe ulaşmak maksadıyla çalışmalar hızlandırılmıştır.⁵ Mustafa Kemal bir yandan gazetecilere mektup göndererek ve konuşmalar yaparak yeni Türk yazısının halka hızla öğretilmesi gerektiğini vurgularken, kendisi de bu inkılâp hareketini yasa haline getirmeden önce halka anlatmak ve halk desteğini kazanmak için ağustos ve eylül ayları boyunca bir yurt gezisine çıkmıştır.⁶ Mustafa Kemal önce Tekirdağ, Bursa, Çanakkale, Maydos (Eceabat), ve Gelibolu'ya gitmiştir. Daha sonra Sinop, Samsun, Amasya yoluyla Turhal, Tokat, Sivas, Şarkışla ve Kayseri'yi dolaşıp Ankara'ya dönmüştür.⁷ Yurt gezisinden dönen Mustafa Kemal, Cumhurbaşkanı sıfatıyla başbakanlığa yeni harflerin uygulanması için bir genelge göndermiştir. Bu genelgede Mustafa Kemal dört madde halinde gramer kurallarıyla ilgili önerilerde bulunmuştur.⁸ Bu çalışmaların sonunda, 1 Kasım 1928 tarihinde meclise yeni Türk harflerinin kabulü hakkında bir önerge sunulmuş, bu önerge TBMM'de yapılan görüşmelerden sonra aynı gün "Türk Harflerinin Kabul ve Uygulanması Hakkında Kanun" adıyla çıkarılmış, 3 Kasım 1928'de Resmi

⁵ Turan ve Diğerleri, a.g.e., s. 180-181. [Turan'ın kullandığı ana kaynaktan kullan. Turan'ın eseri her ne kadar bilimsel ise de temelde Üniversiteler için ders kitabı niteliğindedir]

⁶ Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1982), s. 95.

⁷ M. Şakir Ülkütaşır, *Atatürk ve Harf Devrimi*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000), s. 90-121.

⁸ BCA, 051-0-000-000-000-14-119-13.1-2., Yılmaz, a.g.e., s. 21.

Gazete'de yayınlanan bu kanunla Latin harfleri kabul edilmiştir. Latin harflerinin kabul edilmesinden önce tüm yurttaki olduğu gibi Konya basınında da yeni harflerle ilgili haberler yer almaya başlamıştır. Latin alfabesinin kabul edildiği dönemde Konya'da yayın hayatını sürdüren Babalık Gazetesi⁹ yapılacak inkılabı Konya halkına duyurma, halkı bilgilendirme ve yönlendirme görevlerini yerine getirmiştir. Bu amaçla yayınlanan ilk haber 12 Haziran 1928 tarihinde olmuştur. Belirtilen tarihte Dil Encümeni'nin isimleri yayınlanmıştır.¹⁰ Bir sonraki 18 Haziran 1928 tarihli gazete haberinde ise Latin harflerine karar verildiği takdirde yeni Elifbanın nasıl olacağı hakkında bilgiler yer almıştır.¹¹ Daha sonraki günlerde Latin alfabesinin kabul edilmesi sürecinde yurttaki yaşanan gelişmeler ve haberler okuyucuyla paylaşılmış, açılacak kurs haberleri, kurum ve kuruluşların faaliyetleri, devlet memurlarının, vali ve mebusların çalışmaları Babalık Gazetesi aracılığıyla halka duyurulmuştur. Harf inkılabı sürecinde Konya'da Babalık gazetesinde yeni harfler konulu haber, makale ve yazıların yayımlandığı ve kamuoyunun konu hakkında bilgilendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Yeni Harf İnkılabıyla ilgili yayınlar öncelikle Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa ve Harf İnkılabı sürecinin ilerleyişi ile ilgili haberler olup, zamanla vilayet haberlerinde artış göstermektedir. Gazetede 19 Ağustos 1928 tarihinde ilk kez Konya Maarif Müdürlüğü'nün yeni harf kursu duyurusu yapılmıştır. Bundan başka Muallimler Birliği, Cumhuriyet Halk Fırkası, Türk Ocağı ve Tıp Birliği'nin yeni harflerle ilgili açtıkları kurs ilanları gazetede yer almıştır.¹²

Konya'da Yeni Harf Kurslarından Millet Mekteplerine Geçiş ve Millet Mekteplerinin Faaliyetleri

Yurdun çeşitli yerlerinde Mustafa Kemal tarafından alfabenin tanıtılması ve ülke genelinde yeni harflerin öğretilmesi için girişimlere başlanmasının ardından, yeni alfabenin tanıtılması için Konya'da da yeni harflerin öğretileceği kurs faaliyetleri başlamıştır. Bu faaliyetlerin 12 Eylül 1928 tarihinde bakanlıktaki uygulamaya ilişkin toplantıdan önce başlatıldığı dikkate alınırsa, henüz çerçevenin kesinleşmemiş olması sebebiyle açılacak olan kursların müfettişler ve öğretmenler ile birlikte memurları da kapsadığı, hatta ilk önce halkın da katılımının sağlanmasına yönelik olarak

⁹ Babalık Gazetesi 23 Aralık 1910'da Konya'da yayınlanmaya başlamıştır. Yayına başladığı günden itibaren düzenli olarak haftada iki gün çıkan gazete, 5 Nisan 1921'den itibaren her gün okuyucusuyla buluşur. Kurucusu Yusuf Mazhar, başyazar ve Yazı İşleri Müdürü Samizade Süreyya'dır. Gazete, 1930 yılına kadar Yusuf Mazhar yönetiminde yayınlanmış, Yusuf Mazhar'ın ölümünden sonra ise 1950 yılına kadar Yusuf Mazhar'ın eşi ile yeğeni Arif tarafından yayın hayatını sürdürmüştür. Eşinin ölümüyle gazete kapanmıştır.

¹⁰ Latin Hurufatı, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2717, (12 Haziran 1928), s. 1.

¹¹ Latin Harfleri, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2723, (18 Haziran 1928), s. 3.

¹² Yeni Harfler Kursu, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2774, (19 Ağustos 1928), s. 3.

beraber düşünüldüğü söylenebilir. Konya'da ilk kurs, Maarif Müdürlüğü tarafından, 20 Ağustos 1928 Pazartesi günü, Gazi Mustafa Kemal Mektebi'nde açılmış, tüm halka yönelik olarak açılan kursun pazartesi ve perşembe günleri saat yedi buçuk ile sekiz buçuk saatleri arasında eğitim vereceği duyurulmuştur.¹³

21 Ağustos 1928 Salı günü Türk Ocağı'nda tüm halka açılan kursun ilk dersi de salı günü öğleden sonra Ocak Reisi Şaban Sırrı Bey'in nezareti altında Babalık Gazetesi başyazarı Muzaffer Hamit Bey ile Kız Orta Mektebi Türkçe Muallimi[Muallimesi] Saime Hanım tarafından verilmiştir. Kurslar okuma yazma bilmeyenler için pazar ve salı günleri on altıdan on yediye kadar, okuma yazma bilenler için on yediden on sekize kadar düzenlenmiştir.¹⁴ Konya Valisi İzzet Bey, 9 Eylülde Türk Ocağı'ndaki derse katılarak umum salonunda memurlara ve halka yeni harfler hakkında açık bir dille dersler vermiştir.¹⁵ Ayrıca Tıp Birliği tarafından verilecek kursun 25 Ağustos 1928 Cumartesi günü Ordu Müfettişliği karşısındaki birlik binasında saat on yedide başlayacağı, derslerin ücretsiz olacağı haftada çarşamba ve cuma günleri düzenleneceği duyurulmuştur.¹⁶

Cumhuriyet Halk Fırkası Konya Mutemetliğinden yapılan duyuruda ise Eylülün 15. cumartesi gününden itibaren biri İsmet Paşa Mektebi binasında, diğeri Hâkimiyeti Milliye Mektebi binasında ve Alaattin Tepesi'ndeki fırka binasında ikiye derece ve sınıflı birer sınıf açıldığı belirtilmiştir. Birinci sınıfa Latin harflerini tanımayanlar, ikinci sınıfa bu harfleri bilenlerin kabul edileceği eğitimin salı ve perşembe günleri saat yirmiden yirmi bire kadar diğer yandan pazartesi ve çarşamba günleri saat on bir buçuktan on iki buçuğa kadar, Maarif Eminliği tarafından hükümet binasında açılan kursun ise yalnız memurlar için açılacağı duyurulmuştur.¹⁷

Yurt genelinde olduğu gibi Konya'da da Harf İnkılâbı'nın gerçekleştirilmesinde ilk uygulama yeni harfleri öğretecek öğretmenler ile kurumlardaki memurların eğitimi konusunda olmuştur. Memurlara yeni harflerin öğretilmesi konusunda yapılması gereken hazırlıkların planlandığı 13 Eylül 1928 tarihinde Ankara'da müsteşar ve müdürler toplantısında alınan kararlar üzerine hükümet merkezinde memurların eğitimine başlanmıştır. Konya'da öğretmen ve memurların yetiştirilmesine yönelik kurslar Maarif Emaneti tarafından 1 Eylül'den itibaren açılmış, açılan bu kurslara 316 öğretmen katılmış, kurslar 20 Eylülde sona ermiştir. Konya'da

¹³ Yeni Harfler Kursu, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2774, (19 Ağustos 1928), s. 3.

¹⁴ Yeni Harfler Kursu, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2778, (23 Ağustos 1928), s. 3.

¹⁵ Yeni Harflerimiz Hakkında Mühim Bir İçtima, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2793, (11Eylül1928), s. 2.

¹⁶ Yeni Harfler Kursu, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2778, (23Ağustos 1928), s. 3., Serbest Dersler, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2784, (2 Eylül 1928), s. 4.

¹⁷ Yeni Kurslar, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2796, (17 Eylül 1928), s. 1.,

alfabe eğitimi alan öğretmenler 20 Eylül'den itibaren okullarına giderek yeni harfleri ve imla kurallarını okullarında öğretmeye başlamışlardır. Konya'da açılan bu kursları daha sonra diğer kurum ve kuruluşların açtıkları kurslar izlemiş, memurların eğitimi planlandığı gibi Harf İnkılabı'na ilişkin kanunun yayınlanmasından önce kısa bir süre içerisinde başarıyla tamamlanmıştır. Öte yandan söz konusu dönemde eğitim teşkilatlanmasına göre Konya maarif merkezi konumundadır. Dolayısıyla Afyonkarahisar, Kütahya ve Aksaray illeri de Konya Maarif Emanetine bağlı olup bütün yönetim ve denetim işlemleri Konya merkezinden yürütülmüştür.¹⁸

Konya merkezdeki öğretmen ve memurlara yönelik yeni harf kurslarının yanında, Akşehir'de 1 Eylül 1928'den itibaren Türk Ocağında Kaymakam Raif, Belediye Doktoru Aziz Kamil, Maliyede Avukat Şevki Bey'ler tarafından birer dersane açılarak yeni harfler memurlara öğretilmeye başlanmıştır.¹⁹ Ilgın'da Türk Ocağı'nda eylül ayı içerisinde akşam saat yedi buçuktan dokuz buçuğa kadar memurlar için kurs açılmıştır.²⁰ Ereğli'de 19 Eylül'den sonra sadece memurların katılabileceği iki dereceli kurs açılmış, on üçten on dört buçuğa kadar süren kursta memurlardan harfleri bilmeyenlere Muallim Fettah Bey, biraz bilenlere Muallim Fethi Bey'ler ders vermişlerdir. Beyşehir'de ise memurlar, muallimler ve halk için toplamda dört kurs açılmıştır.²¹ Kadınhanı'nda memurlar için açılan yeni harf kursu Vali İzzet Bey ve mebuslar Musa Kazım, Kazım Hüsnü, Tevfik Fikret, Ümmü Hazım, Hüsnü Mustafa tarafından takdirle karşılanmış; başta Kaymakam Sadettin Bey olmak üzere yeni harf muallimleri Doktor Hıfzı Kamil, Maarif Memuru Hüsnü Bey'ler tebrik edilerek halka birçok elifbalar dağıtılmıştır.²² Bozkır'da ise 27 Kasım'da imtihanı yapılacak memurların büyük ekseriyetinin başarılı olacağı ve derslerin hükümet konağında Başmuallim Halim Bey tarafından verildiği belirtilmektedir.²³

Eylül ayı başında Konya Müftülüğünden yapılan duyuruda vaiz, imam hatip ve müezzinlere ve daire müstahdemlerine yeni harfleri öğretmek için müftülük dairesinde bir kurs açıldığı belirtilmiştir. Kursun cumartesi, pazartesi ve çarşamba günleri birden ikiye kadar olduğu belirtilerek memur ve müstahdemlerin belirtilen faaliyete katılmaları istenmiştir.²⁴ Tüm bunların yanında tarihi ve saati belirtilmemekle beraber memleket hastanesinde doktor ve memurlara, lisede muallimlere yönelik kursun devam ettiği, numune çiftliğiyle aygır deposunda müstahdem, memur ve

¹⁸ Maarif Emini ile Mülakat, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2798, (20 Eylül 1928), s. 2.

¹⁹ Akşehir'de Yeni Harfler, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2786, (4 Eylül 1928), s. 3.,

²⁰ Ilgın Mektubu, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2803, (26 Eylül 1928), s. 2.

²¹ Ereğli'de Faaliyet, Beyşehir Kursu, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2801, (24 Eylül 1928), s. 3.

²² Kadınhanı Mektebi, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2802, (25 Eylül 1928), s. 2.

²³ Bozkır'da Yeni Harfler, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2857, (29 Kasım 1928), s. 2.

²⁴ Müftülükten Kurs, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2793, (14 Eylül 1928), s. 4.

hademelere yönelik yeni harfler kursu açıldığı, buradaki derslerin vilayet kâtibi İzzettin Bey tarafından verildiği belirtilmektedir.²⁵

Öğretim çağında bulunan öğrenciler için 1928-1929 öğretim yılında yeni harflerin öğretilmesi için gerekli hazırlıklar yapılmış, ilkokullarda 15 Ekimde başlayacak olan öğretim döneminde bütün sınıflarda yeni harflerin öğretilmesi kararı alınmıştır. İlkokul öğrencilerinin yeni harfleri öğrendikten sonra kendileri için hazırlanan ders kitapları ile eğitime başladıkları sonucuna ulaşabiliriz. Ortaokullarda ise yeni harflerin öğretiminin öncelikle Türkçe derslerinde yapılmaya başlandığı, bunun yeterli görülmeyle okulların açıldığı ilk on beş gününün tamamen yeni Türk harflerinin öğretilmesine ayrıldığı anlaşılmaktadır.²⁶ Kasım ayı başında yeni harflerle ilgili faaliyetlerin hararetle devam ettiği, kitap eksikliği yüzünden biraz zorluk çekilse de birçok mektebin kitabının basılmakta olduğu bildirilmiş, kızıl hastalığı nedeniyle mektepler kasım ayının yirmisine kadar kapalı kalmasından dolayı eğitim olumsuz etkilenmiştir. Konya Maarif Eminliğinin denetimleri sonucu Konya’da yapılan yeni harf çalışmaları başarılı bulunmuş, inşaat halindeki mekteplerin tamamlanmasından sonra yeni harf öğretimi faaliyetlerinin daha da hızlanacağı vurgulanmıştır.²⁷

Harf İnkılâbı uygulamasında Türk alfabesi öğretiminin en önemli ayağı halk olmuştur. Harf İnkılâbı uygulama süreci içerisinde eğitim teşkilatının dışında Cumhuriyet Halk Partisi, Türk Ocağı, Muallimler Birliği, Tıp Birliği gibi siyasal/kültürel kuruluşların da büyük katkıları olmuştur. Bu kuruluşlara ek olarak bakanlıklara bağlı birimlerin kendi personelleri için açtıkları kurslar dışında halk içinde kurslar açtıkları bilinmektedir. Kadastroda veya Adalet Bakanlığı’na bağlı olan Konya Hapishanesindeki tutuklu ve hükümlüler için açılan kurslar bunlara örnektir. Ayrıca Konya’da yeni harflerin halka ve çalışanlarına öğretilmesinde hastahane, Sanatkârlar Gücü, İdman Yurdu ve askerlik dairesinin de bu süreçte olumlu katkıları olmuştur.²⁸

Yeni Harf İnkılâbı süresinde Konya basınında yayın yapan Babalık gazetesinin üstlendiği sorumluluğu yerine getirdiği söylenebilir. Bu dönemde gazete haber kaynağı olmasının yanında yeni Türk harfleri konusunda halkı yönlendirici role de sahip olmuştur. Bu dönemde gazete gelişmeleri günü gününe vererek kamuoyunu bilgilendirmiştir. Gazetenin

²⁵ Numune Çiftliğinden Kurs, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2795, (17 Eylül 1928), s. 2., Hastanede İmtihan, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2860, (3 Aralık 1928), s. 1.

²⁶ Sadık Sarısan, “Taşrada Harf İnkılâbının Uygulanışı(Afyonkarahisar Örneği)”, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 3, 2006, ss. 107.

²⁷ Yeni Harfler Faaliyeti, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2848, (19 Kasım 1928), s. 3.

²⁸ Serbest Dersler, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2787, (5 Eylül 1928), s. 4., Hapishanede Konferans, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2846, (16 Kasım 1928), s. 3., Sanatkârlar Gücü’nde Kurs, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2781, (26 Ağustos 1928), s. 3., İdman Yurdunda, Yeni Harfler, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2779, (24 Ağustos 1928), s. 3.

başyazarı Muzaffer Hamit'in yeni Harf İnkılâbıyla ilgili yaptığı haberler ve yazdığı yazılar Konya halkı üzerinde oldukça etkili olmuştur. Gazete 1 Kasım 1928 tarihine kadar yazdığı Türkçe fıkralar, yeni Türk harfleri dersleri ve resmi daire isimleri ve rumuzlarının Türk harfleriyle yazılışlarını tanıtarak inkılâbın gerçekleştirilmesinde önemli bir görev üslenmiştir. Babalık gazetesinin Harf İnkılâbı sırasında karşılaştığı en büyük problem yeni matbaa harflerinin zamanında temin edilememesi olmuştur. Bu yüzden gazete kasım sonundan itibaren bir süreliğine yeni harfler gelmediği için iki sayfa olarak baskıya çıkmak zorunda kalmıştır. Bu durum okuyuculara yeni harflerin sipariş verildiği ve gelmek üzere olduğu belirtilerek, okuyuculardan özür dilenmek suretiyle duyurulmuştur. Bu süre içerisinde gazetenin Latin harfleriyle yaptığı haberlerde dizgi ve imla yönünden de yanlışlıklar bulunmaktadır. Bu hataların Harf İnkılâbı'nın gerçekleştirilmesi sürecinde imla problemlerinin yanında matbaalarda yeni harflerin yokluğunun bir sonucu olduğunu değerlendirmek doğru olacaktır.²⁹

Tüm yurttaki olduğu gibi Konya'da da yeni harf kursları 20 Ekim'e kadar devam etmiş, bu tarihten itibaren bu kurslar tatil edilerek kursa yeni başlayanlar ya da kurs sürecinde başarısız olan öğrenciler için "Halk Dershaneleri" açılmıştır. Başlangıçtan itibaren okuma yazma bilmeyenler ve az bilenler için açılan iki ayrı kurs, 1 Ocak 1929 Millet Mekteplerinin açılmasıyla (A) ve (B) kursları şeklinde daha sistemli hale getirilmiştir.³⁰

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun'un yayınlanmasından sonra başlatılan uygulama çalışmaları ile bu sürecin bir devamı olarak kabul edilen Halk Dershanelerinden Millet Mektepleri adı altında çok daha geniş ve kapsamlı bir eğitim seferberliği başlamış oluyordu. 8 Kasım 1928'de Mustafa Kemal, Millet Mekteplerinin başkanlığını ve başöğretmenliği kabul etmiş, 11 Kasım 1928'de Bakanlar Kurulu tarafından Millet Mektepleri Talimatnamesi kabul edilmiştir. Bu bağlamda mekteplerdeki kurslar, halk dershaneleri ve gece kursları tamamen "Millet Mektepleri" ne dönüştürülmüş ve okuma yazma seferberliği başlatılmıştır.

Latin harflerinin kabul edilmesinden sonra yeni yazının örgün öğretim dışında kalanlara da öğretilmesi ve halk arasında yaygınlaştırılması için Millet Mektepleri oluşturulmuştur. 1929 yılı başından itibaren açılan Millet Mekteplerinin amacı yalnızca yeni yazıyı öğretmek değil, insanlara sosyal hayatın gerektirdiği bilgileri aktarmaktı. Bu okullarda hiç okuma yazma bilmeyenler için (A) ve okuma yazma bilenler için (B) dershanelerinin yanı sıra "Halk Okuma Odaları" ve "Köy Yatı Dershaneleri" de bu işle

²⁹ Yeni Harflerle Fıkralar, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2779, (24 Ağustos 1928), s. 2., Dershane, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2784, (30 Ağustos 1928), s. 3., Yeni Harflerle Tabelalarınızı Ehven Bir Surette Yaptırınız, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2787, (5 Eylül 1928), s. 4., Gazetemizde Dersler, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2791, (12 Eylül 1928), s. 3.

³⁰ Yılmaz, a.g.e. s.143.

görevlendirilmiştir. Millet Mektepleri Talimatnamesine göre 16-45 yaş arasındaki bütün kadın erkek Türk vatandaşları bu okullara devam etmek ve dışarıdan sınav vererek belge almak zorunda idiler. Öğretmeni ve okulu olmayan köyler için de, köylünün boş olduğu dönemlerde gidip yeni yazıyı onlara öğretecek “Seyyar Talim Heyetleri” kurulmuştur. Seyyar Talim Heyetlerinin faaliyetleri için yaz ve kış dönemleri belirlenmiş, kırsal kesimde eğitim öğretim faaliyeti yörenin ihtiyacına, köylünün zirai faaliyetlerine göre tespit edilerek köylünün boş olduğu zamanlarda yapılmaya çalışılmıştır. Millet Mektepleri Talimatname gereği okuma yazma faaliyetlerini tam olarak gerçekleştirebilmek için esnek bir şekilde düzenlenmiş, duruma göre köy kadınlarıyla erkekleri için ayrı veya birleşik dershaneler yapılabileceği, yetişkinlere yönelik kurslarda her gün bir buçuk saat, çocuklara mahsus kurslarda ise iki saat öğretim yapılacağı ifade edilmiştir. Dershaneyi bitirenlere diploma, iyi derece ile bitirenlere Anayasa verilerek öğrenciler teşvik edilmiştir.³¹

(A) ve (B) Dershanelerinde, kadınların erkeklere göre daha başarısız olduğu gözlenmiştir. Ayrıca şehirlerdeki kurslar köylerdekinden daha başarılı olmuşlardır. Ancak okuma yazma gibi bir alanda bu başarı yüzdeleri çok düşüktür.

TABLO 3.1
1927 VE 1935 YILLARINDA
OKUMA YAZMA BİLENLERİN ORANLARI³²

Yıllar	Kadın %	Erkek %	Genel %
1927	4	17.4	10.7
1935	10.5	29.3	19.9
Artış	6.5	11.9	9.2

Okuma yazma oranlarına bakıldığında, gerek ~~yazı~~ [Harf] inkılâbından gerekse büyük törenler ve vaatlerle başlatılan okuma yazma seferberliğinden beklenen amaca ulaşamadığı görülmektedir. Bu seferberlik başlatılırken Türkiye’de herkesin birkaç yıl içinde tamamen okuma yazma öğreneceği iddia ediliyordu.³³

Yurt genelinde olduğu gibi Konya Valiliğine de Millet Mekteplerinin açılması emri gelince Vilayet İdare Heyetinin verdiği bir kararla 70 bin liralık bir tahsisat ayrılmış, Konya Valisi İzzet Bey’in başkanlığındaki bir heyet derhal teşebbüse geçmiştir. Milli Eğitim Emni Nevzat (Ayas) ve Milli Eğitim Müdürü Hasip Beylerin de gayretleriyle teşebbüs ilerlemiş 1 Ocak

³¹ Ergün, a.g.e. , s. 103., *Millet Mektepleri Talimatnamesi*, (Ankara: Maarif Vekâleti 1929), s. 5-19.

³² Ergün, a.g.e. , s. 105.

³³ Ergün, a.g.e. , s. 105.

1929 tarihinde Konya'da ilk Millet Mekteplerinin açılış töreni yapılmıştır.³⁴ Konya basınında okuma yazma öğrenmek için bunun bir fırsat olduğu, bu okulların birer hizmet ve irfan yuvası oldukları vurgulanıyordu. Babalık gazetesinde bu durum; "Büyük halaskarımızın şaheser nutuklarında da buyurdıkları gibi yeni yazı ve harf inkılâbıyla bir nur âlemine giren asil Türk milleti, bu yeni teşkilattan geniş faaliyetlere sahne olacak olan millet mekteplerinden feyiz ve nur alacak, daha ziyade yükselecektir. Büyük Gazi'nin bu teşkilatın reisi umumisi ve Millet Mekteplerinin başmuallimi olmaları milli irfanımızın gelecekte kati ve parlak muvaffakiyetler kazanacağını göstermektedir. Bu hayırlı teşkilatta ilk safta muhterem muallimlerimiz olmak üzere memleket münevverleri tarihi ve şerefli vazifeleri ifa etmek saadetiyle övüneceklerdir. Başta muhterem irfanşinas valimiz İzzet Bey Efendi olduğu halde Maarif Emini Nevzat ve Maarif Müdürü Hasip Bey'lerin bu nurlu teşkilatı asgari zaman zarfında itmam ederek vilayetimizi ulvi inkılâbımızın bu ışıklı sahasında seçkin ve yüksek seviyelere getireceklerine inancımız tamdır..."³⁵ şeklinde ifade edilmiştir.

Millet Mektepleri Talimatnamesi 25. maddesinde "Bir mahalde açılacak dershanelerin nevini tayin ve her neviden ne kadar dershanenin nerelerde açılacağını tespit etmek hakkı, mahallin millet mektepleri idare heyetine aittir." denilmektedir. Bu yüzden Millet Mektepleri açılmadan önceki günlerde Babalık gazetesinde 'Herkes' başlıklı duyuruda; "On altı yaşından kırk yaşına kadar hep vatandaşlar evlerine en yakın ilk mekteplerde açılan Millet Mekteplerinde okuyacaklardır. Sene başından itibaren Millet Mekteplerine devam edeceksiniz" haberi yer almıştır.³⁶ Millet Mektepleri Talimatnamesinin 24. maddesinde; "Münhasıran erkeklere veya kadınlara veya müştereken her iki cins vatandaşlara mahsus olmak üzere üç nevi dersane açılabilir" denilmektedir.³⁷

Önder eserinde Konya'da Millet Mekteplerinin açıldığı ilk günden itibaren 120 dershanede kadın erkek, genç yaşlı herkese yeni harflerle okuma yazma öğretilmeye başlandığını bir müddet sonra dersane adedinin 160 olduğunu, dershanelerin kafi gelmediği yerlerde mescitlerin muvakkaten Millet Mektepleri haline getirildiğini belirtmektedir.³⁸ Tespit edilebildiği kadarıyla Konya merkezde açık olan ilk mekteplerin isimleri tamamen bilinmekle beraber tüm mekteplerde kaçar adet okuma dershanelerinin açıldığı bilgisine kısmen ulaşılabilmektedir. Buna göre Konya merkez ve merkeze bağlı köylerde kadınlar ve erkekler için farklı saatlerde planlanarak 1929 yılı başında açılan Millet Mektepleri ve dersane sayıları ve mekteplerin mevkileri aşağıda belirtilmiştir.

³⁴ Mehmet Önder, *Konya Maarif Tarihi*, (Konya: Ülkü Basımevi, 1952), ss. 76-77.

³⁵ Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2853, (25 Kasım 1928), s. 1.

³⁶ Herkes, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2875, (20 Aralık 1928), s. 3.

³⁷ *Millet Mektepleri Talimatnamesi*, ss. 13-14.

³⁸ Önder, a.g.e., s. 77.

TABLO 3.2
1929 YILI BAŞINDA KONYA MERKEZDE AÇILAN MİLLET
MEKTEPLERİ³⁹

Sıra	Mektebin Adı	Dershane Sayısı	Okulun Mevkii
1	İsmet Paşa İlk Mektebi	2	Hapishane Caddesi
2	Gazi Mustafa Kemal İlk Mektebi	2	Cumhuriyet Alanı
3	Ulurmak İlk Mektebi	1	Saka Mahallesi
4	Mahmut Şevket Paşa İlk Mektebi	1	Cevizaltı Mahallesi
5	İhsaniye Mektebi	-	İhsaniye Mahallesi
6	Dumlupınar Mektebi	2	Müze Civarı
7	Karakurt (Akçeşme) İlk Mektebi	-	Kerim Dede Mektep Mahallesi
8	Cumhuriyet Mektebi		Musalla Kalenderhane Mahallesi
9	Altunçeşme(Çifte Merdiven)	-	Şekerfuruş Mahallesi
10	Sedirler Mektebi	-	Yanık Camii Mahallesi
11	Akif Paşa Mektebi	-	İstanbul Caddesi
12	Tatbikat Mektebi (Kız)	1	Güllükbaşı Mahallesi
13	Anafartalar Mektebi	-	Anafartalar Mahallesi
14	İnönü Mektebi	-	Türbe Civarı
15	Topraklık İlk Mektebi	1	Topraklık Mahallesi
16	Köprübaşı Mektebi		Zincirli Kuyu Mahallesi
17	Hâkimiyeti Milliye İlk Mektebi	2	Samanpazarı

³⁹ Köylerde Yeni Harfler, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2827, (24 Ekim 1928), s. 3., Sakyatan'da Mektep, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2829, (26 Ekim 1928), s. 3., Halk Dershanesi, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2842, (12 Kasım 1928), s. 3., Halk Dershanesi, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2844, (14 Kasım 1928), s. 4., Hanımların Nazarı Dikkatine, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2846, (16 Kasım 1928), s. 3., Yeni Harfler Faaliyeti, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2849, (19 Kasım 1928), s. 3., Halk Dershaneleri, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2850, (21 Kasım 1928), s. 1., Yeni Kurslar, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2856, (28 Kasım 1928), s. 3., Önder, a.g.e. , s. 76.

18	Kurtuluş Mektebi (Nakiboğlu)	-	İstasyon Caddesi
19	Necatibey Mektebi	-	Saatçi Mahallesi
20	19 Mayıs Mektebi (Rehberi Hürriyet)	-	Güllükbaşı mahallesi
21	Şehit Sadık Mektebi	-	Karaciğan Mahallesi
22	Şükrü Doruk mektebi	-	Meram Semti
23	Türk Ocağı Mektebi	2	Türk Ocağı Binasında
24	Merkez Hatıp Köyü Mektebi	-	Hatıp Köyü
25	Merkez Gödene Köyü Mektebi	-	Gödene Köyü
26	Merkez Sakyatan Köyü İlk Mektebi	1	Sakyatan Köyü
27	Merkez Kozanlı Köyü İlk Mektebi	1	Kozanlı Köyü

1929 yılı başında Konya merkezde yukarıda ismi geçen ilk mekteplerin yanı sıra 1927 Eylülünden itibaren, ilkokullara bir hazırlık olmak üzere, Konya'da 1. Ana (Şehit Asım), 2. Ana (Şehit Muhtar) Mektepleri açılmıştır. 1. Ana Mektebinde Fatma Zehra, 2. Ana Mektebinde Bahire (Onat) hanımlar başöğretmenlik yapmış, her iki mektep de 1934 yılında kapanmışlardır.⁴⁰

Millet Mektepleri Talimatnamesi 28. maddesinde, "Tedrisata başlanmadan birkaç gün evvel gazetelerde Millet Mekteplerinin tedrisâta başlayacağı ve mekteplere devam etmenin fertlere ve topluma katkılar sağlayacağı ilan olunur." denilmektedir. Yine 29. maddede, 1 Kasım'da köy, kasaba ve şehirlerin bayraklarla donatılması, okullarda orkestralar eşliğinde konserler verilmesi, halkı büyük ve uygun meydan ve mahallelerde toplayarak konuşmalar eşliğinde açılış günü kutlama törenlerinin düzenlenmesi istenmektedir.⁴¹

Millet Mektepleri Konya'da, 1 Ocak 1929 Salı günü Maarif Vekâleti İdare Heyeti'nin hazırladığı program çerçevesinde törenlerle açılmıştır.⁴² Konya'da ilk aşamada şehir içerisinde açılan 120 dershanede kadın erkek, yaşlı ve genç herkese okuma yazma öğretilmeye başlanmış, bir süre sonra dersane adedi 160 olmuştur. İlk yıl Millet Mekteplerine yoğun bir ilgi olmuş, bu nedenle ilerleyen zamanlarda ihtiyaca cevaben yeni okullar

⁴⁰ Önder, a.g.e. , s. 76.

⁴¹ *Millet Mektepleri Talimatnamesi*, s. 15.

⁴² Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2881, (26 Aralık 1928), s. 2.

açılmıştır.⁴³ Millet Mekteplerine kaydolmak isteyen kadın erkek halkın yoğun ilgisine bakarak Babalık Gazetesinde: “Türkler cehaletten kurtulmaz diyenler utansın. Anlaşılan bir hakikat var ki Türk milleti istiklâlâ nasıl susamış ve Büyük Gazi’sinin arkasında nasıl yer almışsa gene Büyük Gazi’sinin arkasında nur ve irfanında öylece alacaktır ve alıyor. Kadirşinas olan bu millet bugünün fedakâr muallimlerinin namına bir heykel dikecektir.” şeklinde haberler yer almıştır.⁴⁴ Babalık Gazetesi başyazarı, aynı zamanda dış tabibi olan Muzaffer Hamit gazetede yazdığı köşe yazılarında gerek yeni harflerin öğretilmesi aşamasında gerekse Millet Mekteplerinin açılmasında ve eğitimini sürdürmesinde oldukça gayret göstermiş ve halka yeni harflerin öğrenilmesinde öneyak olmuştur.

1929 yılı mart ayında verilen rakamlara göre Konya merkez, kaza ve köylerinde dört aylık millet mekteplerinin adedi 1141, kayıtlı erkek öğrenci sayısı 30308, bayan öğrenci sayısı ise 28010’dur. Şubat ay sonunda maarif idaresince yapılan istatistik neticesinde vilayet genelinde 1272 millet mektebi mevcut olup mekteplerde 35186 erkek, 29283 bayan eğitim görmektedir. Toplam öğrenci sayısı 64469’dur. Yine Konya ili dâhilinde son iki ayda açılan Millet Mektepleri adedi 131’dir. Son iki ayda bu mekteplere 4878 erkek, 1273 bayan talebe kayıt yaptırmıştır.⁴⁵ 1929 yılı Nisan ayı başında Konya ili dâhilinde Millet Mekteplerine devam eden öğrenci sayısının 70 bine ulaştığı bunun yarısının bayanlar olduğu ve nisan ayına kadar 8 bin kişiye yeni harflerden şahadetnâme verildiği anlaşılmaktadır.⁴⁶

Bu dönemde Konya Hapishanesinde bulunan 500’den fazla mahkûm okuma yazmayı iyi derecede öğrenmişlerdir. Babalık gazetesi bu haberi, “Memnuniyetle haber aldığımıza göre daha önceden okuma yazma bilmeyen mahkûmların şimdi yeni harflerle muallimlik yapma iktidarına ve hüsn-ü hatta haiz bulunanlar görülmektedir. Hükümet dairelerinde bazı kalemlerin levhaları da güzel bir surette bunlar tarafından tertip edilmiştir. Mahkûmların talim ve terbiyelerinde ve inzibatın sağlanmasında hapishane müdürü Hüsnü Bey’e takdirlerimizi sunarız.” ifadeleriyle okuyucularına duyurmuştur.⁴⁷

Konya merkez ve köylerinde olduğu gibi ilçelerinde de Millet Mektepleri 1 Ocak itibarıyla yeni harfleri öğretmeye başlamışlardır. Babalık gazetesi, “Sami” isimli köşe yazarıyla Ereğli’deki ikişer aylık dönemler halinde açılan faaliyeti şöyle aktarmaktadır: “Vilayetten gelen sekiz muallim kadrosuyla sekiz dersane açılmış ve bu kadroyla Ocak başında 400 erkek talebe ile derslere başlanmıştır. Başta Kaymakam Sami, mektepler müfettişi Cavit, Jandarma Kumandanı Hilmi Bey ve yorulmak bilmeyen hocalarımız

⁴³ Önder, a.g.e. , s. 77.

⁴⁴ Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 2922, (6 Şubat 1929), s. 2.

⁴⁵ Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 2950, (6 Mart 1929), s. 3.

⁴⁶ Millet Mektebi Müdavimleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 2977, (3 Nisan 1929), s. 2.

⁴⁷ Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 2923, (7 Şubat 1929), s. 3.

tarafından gösterilen faaliyet ve teşvik üzerine millet mekteplerine iki gündür kadın hücumu başladı. Birisi Millet Mektebi bünyesinde olmak kaydıyla, dokuz dershaneye iki gün zarfında 650 kadın müracaat etmiştir. Kayda muvaffak olamayanlarla mekteplerde ayaküstünde durmak için bile yer bulamayıp da kapı ve pencereden dinleyenleri ve teessürle geri dönenleri hesaba katmıyorum. Şubat başı itibariyle Millet Mekteplerine devam eden kadın ve erkek talebe mevcudu yalnız merkezde 1400'dür. Yeni dershanelere ihtiyaç vardır. Bunun teminini kaymakam ve müfettiş beylerden rica ederiz."⁴⁸ Ereğli merkezi haricinde 1 Ocak itibariyle Dorular köyü⁴⁹ ve Gölviran⁵⁰ köylerinde de Millet Mekteplerinin açıldığı kayıtlardan anlaşılmaktadır.

İlgın ilçesinde iki aylık dönem olarak açılan mekteplerden şubat sonunda merkez ve köylerde 2804 kadın ve 3212 erkeğin girdiği imtihan sonucunda 119 kadın ve 1080 erkek şahadetname almaya hak kazanmıştır. İkinci devre olan mart başında 2685 kadın ve 2483 erkek talebeden Nisan sonunda 600 kadın ve 1446 erkek imtihanlarda başarılı olarak şahadetname almışlardır. Öğretmeni olmayan seyyar muallim uygulaması gerektiren köyler için 1885 kadın ve 1039 erkek talebe kayıt yaptırmış, ancak seyyar muallimlik henüz oluşturulamamış ise de halkın işbaşında, bilhassa köylülerin tarlalarda, harman başlarında ellerinden kitap, kurşun kalem ve defterleri düşürmedikleri görülmüş, kazanın kaymakamı Fehmi Bey ile Maarif Memuru Bekir Orhan Bey'in gayretleri takdir edilmiştir.⁵¹

Akşehir'de kayıtlı olan öğrenci sayılarına ulaşamamakla beraber 1'i merkezde olmak üzere 13 adet ilk mektep inşa edilmiştir. 1929 yılı şubat ayı itibariyle Karağa, Koçaş, Reis, Akait, Nadir ve Azarı köylerinde mektepler tamamlanarak eğitime başlanmıştır. Ayrıca İngiliz, Karabulut, Karahüyük ve Yahsiyan köylerine birer mektep binası yaptırılması emredilmiştir. Tuzlukçu nahiyesindeki beş dershaneli mektebin inşasına başlanmıştır.⁵²

Babalık Gazetesinin Hadim ile ilgili haberinde : "Dört beş aydan beri açılan Millet Mekteplerinde kadın, çocuk okuma yazma öğrenmiş, vatanın faydalı bir uzvu olacağını kalbinden coşan bir ümitle yemin etmiştir. Kaymakamımız Rıza Rauf Bey'in çoktan beri sürdürdüğü gayret ve faaliyeti, muallim beylerin himmetleri neticesinde asri ve güzel bir surette ders verilmektedir." ifadelerine yer vererek, millet mekteplerinin bu kazada da faaliyetlerinden bahsedilmektedir⁵³.

⁴⁸ Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 2922, (6 Şubat 1929), s. 2.

⁴⁹ Bir İlk Mektep Daha, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2829, (24Ekim 1928), s. 3.

⁵⁰ Yeni Harf Faaliyeti, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2871, (16 Aralık 1928), s. 1.

⁵¹ İlgın Faaliyetleri ve Haberleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 3058, (1 Ağustos 1929), s. 3.

⁵² Akşehir Maarif Haberleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 3081, (15 Ağustos 1929), s. 2.

⁵³ Hadim Haberleri, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 2950, (6 Mart 1929), s. 4.

Bunların dışında 1929 yılı Ocak ayı itibariyle Karaman, Bozkır, Cihanbeyli, Saiteli kazalarında da millet mekteplerinin açıldığı vali ve maarif müdürünün yaptığı teftişlerden anlaşılmaktadır⁵⁴

Talimatnameye göre kurulan Millet Mektepleri İdare Heyeti, Konya Valisi İzzet Bey başkanlığında, Belediye Reisi Burhaneddin Bey, Jandarma Kumandanı Kaymakam Ziya Bey, Maarif Müdürü Hasip Bey, Polis Müdürü İbrahim Bey, Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet Mutemet Vekili vilayet encümeni azasından İzzet Bey, vilayet encümeni azasından Babalık Gazetesi imtiyaz sahibi Mazhar Bey, Muhasebe-i Hususiye Vilayet Müdürü Hasan Bey'lerden oluşmuştur. Komisyonun umumi kâtipliği Maarif Müdürü Hasip Bey tarafından yürütülmüştür. Komisyon ocak başından itibaren vilayet merkezi, kaza ve köylerde gerekli teftişlerde bulunmuştur.⁵⁵

Konya merkezde millet mekteplerinde açılan (A) ve (B) kurslarında ilk önce (B) kursuna katılanların imtihanlarının şubat sonunda yapıldığı görülmektedir. Bilindiği gibi bunlar daha önceden okuma yazmayı öğrenenlerden ibarettir. İlk sınavın 24 Şubat Pazartesi günü Altunçeşme önündeki muallim Pakize Hanım'ın dikiş ve biçki yurdunda, hanımlar dershanesinin üç ay evvelki devresindeki imtihanlarda başarılı olan bayanlara yönelik (B) kursu imtihanlarının yapıldığı belirtilmiştir. Talebenin çokluğundan dolayı öğrencilerin bir kısmı ise 26 Şubat Çarşamba günü imtihan edilmiştir.⁵⁶ Nisan ayı sonunda ise (A) ve (B) kurslarına devam edenlerin imtihanları yapılmış, bu imtihanlara dersanelerin dışında yeni harfleri aileleri nezdinde hususi bir surette tahsil edenlerle hususi müesseseler ve fabrikalarda açılan dersanelerde öğrenenler de girmiş, imtihanlarda başarılı olanlara şahadetnameleri verilmiştir. Dersaneler dışında yeni harfleri öğrenenlerin şahadetname alabilmeleri için Millet Mekteplerine başvurarak imtihanlara girmeleri istenmiştir.⁵⁷

Konya genelinde 1929 yılı sonu itibariyle (A) dersanelerine 29.257 erkek, 29.150 Bayan, (B) dersanelerine 1942 erkek, 481 bayan başvurmuştur. Dershaneye devam eden ve (A) kursuna giden 2626 erkek, 3252 bayan, (B) kursuna giden 683 erkek, 197 bayan imtihanlarda başarılı olarak şahadetname almışlardır. Hususi müesseseler veya fabrikalarda yeni harfleri öğrenerek imtihanlara girenlerle birlikte Konya genelinde (A) dersanelerinde 2811 erkek, 3290 bayan, (B) dersanelerinde 3563 erkek, 735 bayana şahadetnameleri verilmiştir.⁵⁸

⁵⁴ Bozkır'da Yeni Harfler, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2857, (29 Kasım 1928), s. 2., Yeni Harf Faaliyeti, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2871, (16 Aralık 1928), s. 1.

⁵⁵ Millet Mektepleri, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2882, (26 Aralık 1928), s. 2.

⁵⁶ Hanımların İmtihanları, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2942, (6 Şubat 1929), s. 2.

⁵⁷ Konya Vilayetinden, Babalık, Yıl: 19, Sayı: 3017, (10 Mayıs 1929), s. 3.

⁵⁸ *Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği*, (İstanbul: Hüsni Tabiat Matbaası, 1935), s. 46-47.

Aşağıdaki tabloda 1928-1935 yılları arası Konya vilayeti Millet Mektepleri bütçesi verilmiştir.

TABLO 3.4
1928-1935 YILLARI ARASI MİLLET MEKTEPLERİ KONYA
BÜTÇESİ⁵⁹

Yıllar	Maaş ve Ücretler (Lira)	Diğer Giderler (Lira)	Toplam Giderler (Lira)
1928-1929	18.358	4.994	23.352
1929-1930	16.720	5.833	22.553
1930-1931	6.810	1.352	8.162
1931-1932	3.251	757	4.008
1932-1933	2.235	-	2.235
1933-1934	2.143	281	2.424
1934-1935	753	106	859
Toplam	50.270	13.323	63.593

1928-1929 yılı Millet Mektepleri Konya bütçesine bakıldığı zaman 18.358 lira maaş ve ücretler için 4.994 lira diğer giderler olmak üzere toplam 23.352 lira gider gösterilmiştir. Millet Mektepleri ödenekleriyle ilgili çok fazla bilgi bulunmayan Babalık gazetesindeki bir haberde; “İlk mektepler için geçen sene alınıp bedelleri ödenmeyen malzemeler için 1.994 liranın ödenmesine vilayet encümenince karar verilmiştir.” haberi yer almıştır.⁶⁰

Yukarıdaki tabloya bakıldığında 1929 yılı için ödenek ve harcamalar açısından bir problemin yaşanmadığı anlaşılmaktadır. 1930-1931 yılından itibaren ise bütçe giderlerinin hızla düştüğü görülür. Bu durum söz konusu yıllarda dersane ve öğretmen sayılarının düşüşü ile açıklanabilir. Örnek verecek olursak; 1928-1929 öğretim yılında Konya şehir ve köylerinde 995 öğretmen görev yaparken 1931-1932 öğretim yılında görevlendirilen öğretmen sayısı 141’gerilemiştir.⁶¹ Yine yukarıdaki bilgiler ışığında 1928-1929 yılında genel bütçe içerisindeki Konya vilayetinin payı % 2.64 iken, 1929-1930 Konya bütçesi payı % 2.99’a çıkarılmış daha sonraki yıllarda Türkiye genelinde olduğu gibi kademeli olarak Konya’nın payı da

⁵⁹ Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 77.

⁶⁰ İlk Mektepler Malzemesi, Babalık, Yıl: 18, Sayı: 2868, (12 Aralık 1928), s. 1.

⁶¹ Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 46.

düşürülmüştür. 1934-1935 yılı için genel bütçe içerisindeki Konya'nın payı % 5.84 oranındadır.⁶²

1929-1935 yılları arasında Konya genelinde 91683 kişi (A) dershanelerine, 8660 kişi (B) dershanelerine olmak üzere toplam 100343 vatandaş Millet Mekteplerinde eğitim görmüştür. 1928-1929 öğretim yılında öğrenci sayısı 60.380'dir. Ülke genelinde olduğu gibi Konya'da da 1929 yılından 1935 yılına gelinceye kadar öğrenci, öğretmen ve okul sayısında orantılı bir azalmadan söz edilebilir. Konya merkez, ilçe ve köylerinde 1929 yılında (A) ve (B) dershanelerinde toplam derslik sayısı 1413, öğretmen sayısı 995 iken, 1935 yılında derslik ve öğretmen sayısı 61'e gerilemiştir.⁶³ Konya Millet Mektebi öğrenci, öğretmen ve derslik sayılarına bakıldığında ilk yıllardaki hız ve gayret oldukça azalmış, 45 yaşına kadar olan halkın büyük çoğunluğunun bu kurslara devamı sağlanmıştır.

Millet Mektepleri gibi okuma yazma konusunda faaliyet gösteren bir diğer teşkilat ise Halk Okuma odalarıdır. 1931 yılında Türk Ocakları'nın kendisini feshetmesinden sonra, 19 Şubat 1932 yılında Halkevleri faaliyete başlamıştır. Halkevleri dokuz şube altında faaliyetlerini yürütmüş, bu faaliyetlerden birisi de "Halkevleri Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi" olup bu şubeler vasıtasıyla okuma yazma kursları düzenleyerek eğitim faaliyeti sürdürülmüştür.⁶⁴ Konya Halkevi de kütüphanesi, zaman zaman açılan meslek ve dil kursları, müsabakalar, temsiller, çeşitli toplantılar ve neşriyatı ile Konya Maarif tarihinde önemli bir yer işgal etmektedir. 1932 yılından 1950 yılına kadar Konya Halkevi de halkın yeni harflerle okuma ve yazması üzerinde etkin derecede rol oynamıştır. Millet Mektepleri'nin açılması ve başarılı bir şekilde öğretimini sürdürmesinde Konya Valisi İzzet Bey'in hizmetleri de unutulmamalıdır.⁶⁵

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat döneminden itibaren tartışılan alfabede ıslah çalışmaları 2. Meşrutiyet döneminde de devam etmiş, 1 Kasım 1928 tarihinde yapılan Harf İnkılabı'yla ülkede Arap harfleri yerine Latin harfleri kullanılmaya başlanmıştır. 1 Ocak 1929 tarihinde açılan Millet Mektepleri ile de 16-45 yaş arası vatandaşlara Latin harfleriyle okuma yazma öğretimi seferberliği başlatılmıştır.

Yurt genelinde olduğu gibi Konya'da da 1928 yılı eylül ayından itibaren açılan kurslarla öncelikle öğretmen ve memurlara, vaiz, imam hatip ve müezzinlere, doktorlara, ardından halka Latin alfabesi öğretilmeye başlanmıştır. Öğretim çağındaki öğrenciler için ise 15 Ekimde başlayacak olan eğitim döneminde yeni harflerin öğretilmesi kararı alınmıştır. Harf

⁶² Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 77.

⁶³ Maarif 1928-1935 Millet Mektepleri Faaliyeti İstatistiği, s. 46.

⁶⁴ Yılmaz, a.g.e., s. 147.

⁶⁵ Önder, a.g.e., s. 77.

İnkılabı uygulama sürecinde Konya'da eğitim teşkilatının dışında Cumhuriyet Halk Partisi, Türk Ocağı, Tıp Birliği, Muallimler Birliği, Sanatkarlar Gücü, İdman Yurdu ve askerlik şubesinin de fevkalade katkıları olmuştur. Konya'da Harf inkılabı ile ilgili haberleri duyurma, insanları kurslara yönlendirme, Latin harflerinin insanlar için yararlarını duyurma görevini ise dönemin yerel gazetesi Babalık üslenmiştir. Başlangıcından itibaren okuma yazma bilmeyenler ve az bilenler için açılan iki ayrı kurs, 1 Ocak 1929'da Millet Mekteplerinin açılmasıyla (A) ve (B) kursları şeklinde daha sistemli hale getirilmiştir. Millet Mektepleri Konya'da, 1 Ocak 1929 Salı günü Maarif Vekâleti İdare Heyeti'nin hazırladığı program çerçevesinde törenlerle açılmıştır. Konya'da ilk aşamada şehir içerisinde açılan 120 dershanede kadın erkek, yaşlı ve genç herkese okuma yazma öğretilmeye başlanmış, bir süre sonra dershane adedi 160 olmuştur. İlk yıl Millet Mekteplerine yoğun bir ilgi olmuş, bu nedenle ilerleyen zamanlarda ihtiyaca cevaben yeni okullar açılmıştır. Konya genelinde 1929 yılı sonu itibarıyla (A) dershanelerine 29.257 erkek, 29.150 Bayan, (B) dershanelerine 1942 erkek, 481 bayan başvurmuştur. Dershaneye devam eden ve (A) kursuna giden 2626 erkek, 3252 bayan, (B) kursuna giden 683 erkek, 197 bayan imtihanlarda başarılı olarak şahadetname almışlardır. 1928-1929 yılı Millet Mektepleri Konya bütçesine bakıldığı zaman 18.358 lira maaş ve ücretler için 4.994 lira diğer giderler olmak üzere toplam 23.352 lira gider gösterilmiştir. 1928-1929 yılında genel bütçe içerisindeki Konya vilayetinin payı % 2.64 iken, daha sonraki yıllarda Türkiye genelinde olduğu gibi kademeli olarak Konya'nın payı da düşürülmüştür. 1934-1935 yılı için genel bütçe içerisindeki Konya'nın payı % 5.84 oranındadır.

1929-1935 yılları arasında Konya genelinde 91683 kişi (A) dershanelerine, 8660 kişi (B) dershanelerine olmak üzere toplam 100343 vatandaş Millet Mekteplerinde eğitim görmüştür. 1928-1929 öğretim yılında öğrenci sayısı 60.380'dir. Ülke genelinde olduğu gibi Konya'da da 1929 yılından 1935 yılına gelinceye kadar öğrenci, öğretmen ve okul sayısında orantılı bir azalmadan söz edilebilir. Konya merkez, ilçe ve köylerinde 1929 yılında (A) ve (B) dershanelerinde toplam derslik sayısı 1413, öğretmen sayısı 995 iken, 1935 yılında derslik ve öğretmen sayısı 61'e gerilemiştir. Konya Millet Mektebi öğrenci, öğretmen ve derslik sayılarına bakıldığında ilk yıllardaki hız ve gayret oldukça azalmış, 1932 yılından 1950 yılına kadar Konya Halkevi de halkın yeni harflerle okuma ve yazması üzerinde etkin derecede rol oynamıştır.

Kaynakça

Arşiv Vesikaları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA. 051-0-000-000-000-14-119-13.

Ergün, Mustafa, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1982.

Millet Mektepleri Talimatnamesi, Ankara: Maarif Vekâleti, 1929.

Önder, Mehmet, *Konya Maarifi Tarihi*, Konya: Ülkü Basımevi, 1952.

Turan, Refik ve Diğerleri, *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, Ankara: Bulak Kitabevi,, 2002.

User, Hatice Şirin, *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, 1. Baskı, , İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi, 2006.

Ülkütaşır, M. Şakir, *Atatürk Ve Harf Devrimi*, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000.

Yılmaz, Mehmet Serhat, *Harf İnkılâbı ve Millet Mektepleri (1928-1935) Kastamonu Örneği*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2009.

Sarısamam, Sadık, "Taşrada Harf İnkılâbının Uygulanışı (Afyonkarahisar Örneği)", *Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı: 3, Aralık 2006, ss. 30-36.

Babalık Gazetesi, 12 Haziran 1928, 18 Haziran 1928, 19 Ağustos 1928, 23 Ağustos 1928, 24 Ağustos 1928, 30 Ağustos 1928, 2 Eylül 1928, 4 Eylül 1928, 11 Eylül 1928, 12 Eylül 1928, 14 Eylül 1928, 17 Eylül 1928, 20 Eylül 1928, 24 Eylül 1928, 25 Eylül 1928, 26 Eylül 1928, 24 Ekim 1928, 26 Ekim 1928, 5 Kasım 1928, 9 Kasım 1928, 12 Kasım 1928, 16 Kasım 1928, 19 Kasım 1928, 25 Kasım 1928, 28 Kasım 1928, 29 Kasım 1928, 3 Aralık 1928, 12 Aralık 1928, 16 Aralık 1928, 26 Aralık 1928, 6 Şubat 1929, 7 Şubat 1929, 6 Mart 1929, 3 Nisan 1929, 10 Mayıs 1929, 1 Ağustos 1929, 15 Ağustos 1929.

Müezzinoğlu, Ersin, *Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

